

ODMEVI NA DOGODKE

Maruša Avguštin

TRETJEMU SLOVENSKEMU BIENALU ILUSTRACIJE NA ROB

Ljubljana, Galerija Cankarjevega doma, 4. november – 18. december 1997

Tretji slovenski bienale ilustracije v Galeriji Cankarjevega doma v Ljubljani se je od prejšnjih dveh razlikoval predvsem po vključitvi ciklusa ilustracij HINKA SMREKARJA (1883–1943) v program razstave. S tem so organizatorji prireditve želeli opozoriti na kvalitetno tradicijo slovenske ilustracije, ki se je pogosto povezovala tudi z likovnimi deli, namenjenimi odraslim. Čeprav Hinko Smrekar ni bil samo niti ne predvsem ilustrator, bi »njegovo celotno ustvarjanje na kratko lahko poimenovali kar ilustracija, saj se v svojem delu ni nikoli bistveno odmaknil od doživljanja sporočila, vpetega med besedno in likovno govorico.« Tako je med drugim zapisal o njem v katalogu razstave dr. Andrej Smrekar, direktor Narodne galerije v Ljubljani, ki je posredovala za bienale originalno slikarjevo gradivo.

Razstavljena originalna dela so tokrat prvič spremljale natisnjene slikanice, tako da je bilo mogoče vzporedno ugotavljati tudi kvaliteto tiska in oblikovanje knjig posameznih založb.

Razliko od prejšnjih bienalnih prireditev opazamo tudi v manjšem številu izbranih avtorjev, čeprav se jih je topot prijaviło več. Razstavljali so: SUZI BRICELJ, MOJCA CERJAK, IGOR CVETKO, ZVONKO ČOH, DANIEL DEMŠAR, MILAN ERIČ, KOSTJA GATNIK, JELKA GODEC-SCHMIDT, MARJANCA JEMEC-BOŽIČ, SAMO JENČIČ, ANA KOŠIR,

ANKA LUGER-PEROČI, IRENA MAJ-CEN, MARIJAN MANČEK, NIKOLAJMIKI MUSTER, DUŠAN MUC, SILVAN OMERZU, MOJCA OSOJNIK, EDO PODREKA, JELKA REICHMAN, LUCIJAN REŠČIČ, ALENKA SOTTLER, MATJAŽ SCHMIDT, SUZANA SABALIČ, MARIJA LUCIJA STUPICA, MARLENKA STUPICA, BARBARA STUPICA, JOŽE TISNIKAR, KLAVDIJ TUTTA, GORAZD VAHEN, KAMILA VOLČANŠEK, MELITA VOVK, ALENKA VUK, HUIQIN WANG, ROK ZELENKO in DUNJA ZUPANČIČ.

Na prvem bienalu je sodelovalo 41, na drugem 49, na tretjem pa 37 avtorjev. Pri njihovem izboru se je žirija želela ogniti oblikovno manj dognanim delom. Ker pa je vsaka žirija tudi odraz osebnih okusov ocenjevalcev, je hvalevreden sklep ilustratorske sekcije pri Zvezi društev slovenskih likovnih umetnikov, da za vsako bienalno prireditev izbere nove člane žirije.

Razstava ilustracij 3. bienala v Cankarjevem domu je dosegla strokovno dokaj uravnoteženo kvaliteto in veliko pestrost v slogovnih prijemih in tehničnih izvedbah del, čeprav smo med njimi pogrešali več ilustracij t.i. izobraževalnih slikanic. Poleg duhovitih, inventivnih ilustracij te vrste EDA PODREKE iz slikanice *Voda Sama Kuščerja* (Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1997), smo pričakovali vsaj še kvalitetne likovne rešitve ANDREJE PEKLAR, ki jim ne

*Lukec in njegov škorec – ilustracija Ančke Gošnik Godec,
dobitnice nagrade Hinka Smrekarja za življenjsko delo*

manjka izvirnih domislic pri predstavljanju in razlaganju zahtevnih izobraževalnih snovi. Ker se zdi, da se kar nekaj dobrih avtorjev seli iz domišljjskih na predstavljanje stvarnih tem, bi utegnil imeti naslednji bienale temu primeren drugačen značaj. Upamo le, da bo tudi dobra domišljjska ilustracija preživela in da bodo založbe kljub relativno visokim stroškom našle zanjo dovolj posluha.

Ob otvoritvi razstave so podelili nagrade (še vedno nedenarne) in priznanja. **MARIJI LUCIJI STUPICA** je bila podeljena **1. nagrada Hinka Smrekarja** za *Hrestača* E. T. A. Hoffmanna (DZS, Ljubljana, 1996), **plaketi Hinka Smrekarja** sta prejela **KOSTJA GATNIK** za *Majnice* Toneta Pavčka (Založba Mladika, Ljubljana, 1996) in **MOJCA OSOJNIK** za avtorsko slikanico *To je Ernest* (Založba Kres, Ljubljana, 1997). **Priznanje Hinka Smrekarja** je bilo podeljeno **DANIELU DEMŠARJU** za *Šamardalov zaklad iz Pravljič za 1001 noč* (Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1997) in **LUCIJANU REŠČIČU** za *Legendo Indijancev Tupi: Kako je nastala manioka* (Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1997). **Pohvalo** žirije za *Mlinarico Jedrt Pekarne Mišmaš* Svetlane Makarovič (Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1997) je prejel **GORAZD VAHEN**, medtem ko je ista žirija dodelila **Nagrado Hinka Smrekarja za življenjsko delo ANČKI GOŠNIK-GODEC**.

Ko je žirija že drugič podelila Nagrado Hinka Smrekarja Mariji Luciji Stupica, je pokazala, da med različnimi zvrstmi ilustracij najbolj ceni dovršeno knjižno slikarstvo, ki v primeru *Hrestača* predstavlja enakovreden, globoko doživet likovni pendant literarni predlogi.

Kostja Gatnik si je za *Majnice* Toneta Pavčka prislužil plaketo za celostno oblikovanje knjige in oblikovno poenostavljen, s stripom spogledujoče se ilustracije, ki s poudarjeno obrisno risbo in kontrastnimi barvnimi ploskvami la-

pidarno in suvereno prikazujejo svet mladostnikov.

Prijetno presenečenje predstavlja mlada Mojca Osojnik, ki si je pridobila plaketo Hinka Smrekarja za slikarsko obravnavane, barvno in kompozicijsko razgibane ilustracije z duhovitimi domislicami za slikanico *To je Ernest*. Tudi besedilo je njeno.

Daniel Demšar bi morda za rafinirane in sugestivne, slikarsko obravnavane ilustracije z bogatimi strukturami barvnih ploskev za knjigo *Šamardalov zaklad* prej zaslužil nagrado kot priznanje.

Lucijana Reščiča bo priznanje Hinka Smrekarja zagotovo spodbujalo v nadaljnjem negovanju bogato pripovednega, v nekoliko historicistični risbi zasnovanega sloga. V *Legendi Indijancev Tupi: Kako je nastala manioka* se zanimivo prepletajo topel kolorit, risarske strukture in kontrastne menjave velikih in majhnih barvnih ploskev.

Za duhovito karakterizacijo *Mlinarice Jedrt* Svetlane Makarovič je Gorazd Vahen prejel pohvalo žirije. Morda se je avtor v zadnjem času ponekod kar preveč približal Disneyevemu načinu akcijskega upodabljanja v risanih filmih, ki prenesen v ilustracijo, lahko deluje grobo ali sladkobno. Barvne in prostorske kvalitete, ki so nam bile tako všeč v *Tacamuci* Svetlane Makarovič, s katero se je slikar predstavil na 2. bienalu slovenske ilustracije, in njegove inovativnosti v črnobeli risbi za trilogijo Terryja Pratchetta: *Kamionarji*, *Kopači* in *Krila* (Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1994), žal, že nekaj časa pogrešamo. Davek za berljivost naj ne bi bil previsok, naj torej ne bi silil umetnika v komercialnost in založbe naj bi kljub komercialnim težnjam, in vsaj delno temu navkljub, stremele h kvaliteti svojih knjižnih izdaj, s katerimi bi vzgajali mlade bralce.

Ančka Gošnik-Godec je z nagrado Hinka Smrekarja za življenjsko delo dobila zasluženo priznanje za skoraj

petdesetletno ilustratorsko delovanje, v katerem je jasno prepoznavna njena v osnovi realistična risba in prefinjen kolorit v pogostih krajinskih opisih. V žlahni, otroku prijazni govorici upodablja slikarka vse snovi in jim pogosto dodaja svoj značilni, umirjeni humor. Nema lokrat so njeni krajinski prizori pravo slikarstvo, skrito med platnicami otroških knjig.

Poleg nagrajenih avtorjev so na razstavi še nekateri posebej izstopali. Med najmlajšimi naj omenimo ANO KOŠIR s prostorsko in barvno razgibanimi, slikarsko reševanimi ilustracijami v akrilni tehniki (Feri Lainšček: *Oto in Oto in Maruša*, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1997).

KAMILA VOLČANŠEK je z občutljivo likovno govorico, z barvnimi svinčniki v rdeče-rumenem koloritu, z drobnimi strukturami in diagonalno kompozicijo pričarala *Sanjalca* (Feri Lainšček).

IRENA MAJCEN je z ilustracijami za pesniško zbirko *O cvetju* (Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1997) s slikarskimi potezami in bogato niansiranim intenzivnim zelenim koloritom v tehniki temperes vnesla v upodobitev pomladi doživeto poetično razpoloženje, ki ga na svojski način še stopnjuje z belino abstraktno občutenega cvetja v ospredju in belimi silhuetami plesalcev v ozadju slikarskega prizorišča.

JELKA GODEC-SCHMIDT se v *Lastovki* Henriette Tremplett (Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1997) kreativno poigrava z vertikalnimi in horizontalnimi linijami in barvnimi ploskvami, ki so sestavni del prizorišč, v katerih šele ob večji pozornosti opazimo otroške like.

Barvno in oblikovno enostavno, ob tem pa sveže in duhovito, se predstavlja v kombinaciji akvarela in obrisne barvne črte IGOR CVETKO (Barbara Gregorič: *Zaklenjeni volk*, Založba Mladika, Ljubljana, 1997), medtem ko DUNJA

ZUPANČIČ z akrilno tehniko oblikuje koloristično in svetlobno bogato niansirane prizore, ki jih bogati s številnimi dekorativnimi barvnimi strukturami in zanimivimi kompozicijskimi rezi. (Igor Palčič: *Maček Vini in muca Maruca*, Založba Karantanija, Ljubljana, 1997 in Igor Palčič: *Muc Lajt – zgodbe za naluno*, Založba Karantanija) V njeno slikarsko obravnavanje prostora so kompozicijsko premišljeno vključene ilustracije otroških likov.

Črnobelih ilustracij je bilo na razstavi manj kot pred dvema leti, manj je bilo tudi ilustracij, namenjenih odraslim, vendar predstavljajo z deli JOŽETA TISNIKARJA in KLAVDIJA TUTTE, ki jih doslej nismo srečevali med ilustratorji, zaželeno obogatitev. Tisnikarjev slikarski *Krokar* se s temačnim ekspresivnim izrazom v zelenih in rjavih tonih dobro ujema z literarnim *Krokarjem* Daneta Zajca (Založba Edina, Ljubljana, 1997). Klavdij Tutta je otroško spontan in radoživ v akvarelnih risbah optimističnih pastelnih barv, ki spremljajo pripovedi Andreja Capudra (v pripravi).

Med razstavljenimi slikanicami in knjigami je bila po številu izdaj daleč na prvem mestu Založba Mladinska knjiga (19 primerov), medtem ko so se številne druge založbe (13 primerov) pojavljale največkrat le s po eno ali dvema slikanicama. Vendar je najvišjo nagrado prejela Marija Lucija Stupica za knjigo, ki je izšla pri DZS, tako kot odlična slikanica *Zelišča male čarovnice* (Polonca Kovač) Ančke Gošnik-Godec. Tudi plaket Hinka Smrekarja sta bili deležni avtorici za slikanici, ki sta izšli pri založbah Mladika in Kres. Na založbo Mladinska knjiga so s svojimi ilustracijami vezani dobitniki priznanj in pohvale. Vendar ima Mladinska knjiga poleg največjega števila knjižnih izdaj za otroke in mladino tudi največ mladih ilustratorjev. Od njih ob sodelovanju z likovnim urednikom lahko pričakujemo še več

novih kvalitetnih likovnih rešitev. Porazdelitev nagrad med avtorje iz različnih založb kaže na premišljenost ustanovitve Smrekarjevih nagrad, ki se ne vežejo na nobeno založbo in ne zahtevajo brez-pogojne objave ilustracij v knjižni obliki.

Organizacija bienala slovenske ilustracije in pogoji za podeljevanje nagrad za najboljše dosežke na ilustratorskem področju so med drugim odraz zagat, v katerih se je že pred časom znašla slovenska ilustracija. Problemi likovne narave so se, kot se zdi, v dokajšnji meri že razrešili, želimo si le, da bi bile uspešno premagane tudi finančne težave.

S takimi in podobnimi težavami se spopada tudi Bienale ilustracije v Bratislavi (BIB), ki je ob jubilejni 30-letnici organiziral simpozij z zanimivimi, mestoma izzivajočimi črnogledimi tezami, ob katerih so nekateri mednarodni strokovnjaki za področje ilustracije in izdajanja knjig za otroke in mladino razmišljali o položaju in usodi knjige in knjižne ilustracije na pragu 3. tisočletja, v času, ko knjigi, še posebej v razvitem svetu, grozi, da jo bodo izpodrinili elektronski mediji. Posvet je izzvenel v poziv mednarodne javnosti za pomoč pri ohranjanju knjižne ilustracije in v upanju, da bo dobra ilustracija obstala.

Naj zapis o 3. slovenskem bienalu ilustracije sklenemo z razmišljanjem likovnega kritika, člana žirije bienala – Milana Zinaiča, ki se je v uvodu razstavnega kataloga dotaknil tudi položaja in problematike likovne umetnosti pri nas in v svetu.

»...Vsa zgodovina umetnosti je bila in še vedno je povezana s človekovim ilu-

striranjem sveta, zato ilustratorstvo tudi nikoli doslej ni veljalo za sporen ustvarjalni princip. Danes pa je videti, kot da ilustratorjem ne preostane drugega, kot da kamenjajo boga, saj jih je on obdaril s tem čudovitim darom...

Da, gospodje umetniki, mi, bistri in zviti strokovni umi, smo naredili vse, da bi se ta »differentia specifica« med vami in nami obrnila v naš prid. Zato smo razglasili »smrt umetniškega genija«, »smrt herojske umetnosti« in si namesto čarovnij slikanja in oblikovanja, v katerem vam ne znamo slediti, izmišljamo poti umetnosti, na katerih lahko preživimo tudi brez vas. Saj veste: koncepcija, spekulacija, instalacija...

Tako. Namesto uvoda želimo bralcu te spremne besede v katalogu 3. slovenskega bienala ilustracije sporočiti, da smo soočeni z dediči največje človeške skrivnosti, se pravi z ljudmi, ki nam s svojo slikarsko nadarjenostjo in domišljijo pripovedujejo svoje sanje, tako tiste iz otroškega sveta kot one iz realnosti odraslih... In če primerjamo množico njihovih privrženecv in srečo njihovega zadovoljstva z nevrotičnostjo tekačev za avantgardistične časti in maloštevilnostjo njihovega občinstva, ki komaj razume njihove težnje, lahko hitro ugotovimo, komu se iskrenost in vztrajnost v ustvarjanju obrestuje in komu ne.

Res da smo tu malce pohiteli, vendar s čistimi motivi, ki jih lahko zvedemo na geslo: naj bo vas velika ali mala, zanjo bi moral biti pomembnejši umetnik z majhno, toda resnično nadarjenostjo, kot pa iluzionist z veliko, toda lažno gesto.«